DE NEGENTIENDE-EEUWSE ECONOOM EN STAATSMAN N.G. PIERSON

– Martin Fase –

N.G. Pierson geldt als één van de wegbereiders van de theoretische economie in ons land en heeft als politicus – in de hoedanigheid van minister van Financiën en premier – een stempel op het economisch beleid kunnen drukken. Martin Fase schenkt in dit artikel aandacht aan het leven en werk van N.G. Pierson en plaatst hem in liberaal perspectief.

Dit opstel gaat over de negentiende-eeuwse econoom en liberale staatsman Nicolaas Gerard Pierson. Het beziet in het bijzonder een aantal van zijn economische denkbeelden in het licht van de actualiteit. Doel is na te gaan of die aangrijpingspunten bieden voor de analyse van hedendaagse vraagstukken. Het motief daarvoor ligt bij de woorden van een verre opvolger van Pierson, de voormalige Bankpresident Holtrop.[1] Deze kenschetste zijn voorganger uit de 19e eeuw als '… de grootste der Nederlandse economen uit het verleden …' die een duidelijke stempel heeft gedrukt op het economisch beleid. Met dit oordeel stond Holtrop niet alleen.[A]

A In zijn monumentale geschiedenis van het economisch denken besteedt Schumpeter (1954) kort aandacht aan de economiebeoefening in ons land en aan Pierson die hij kenschetst als een geleerde met '… a strong intellect like his, when coupled with a giant's capacity for work, from achieving eminence as a scientific economist [and] a prolific writer'. In zijn historische inleiding tot de economie karakteriseert H. Bordewijk Pierson als een der 'grootmeesters der economische wetenschap en aanhanger der moderne waardeleer'(*Theoretisch-historische inleiding tot de economie*, Groningen, 1931). P. Hennipman, sluit zich in 1982 hierbij aan in zijn besprekingsartikel – 'Nieuw licht op Pierson' in *De Economist* – van de levensbeschrijving van Pierson door van J. van Maarseveen (*Nicolaas Gerard Pierson handelsman econoom en bankier. Eerste periode 1839-1877.* Rotterdam, 1981). Hierin prijst hij Pierson die '… de economische wetenschap met belangrijke nieuwe gedachten [heeft] verrijkt'. In zijn schets van Piersons leven en werk volgt A. Heertje dit oordeel. Hij concludeert dat Pierson blijvende betekenis heeft als wegbereider van de theoretische economie in ons land ('Nicolaas Gerard Pierson', in: A.J. Vermaat, J.J. Klant en J.R. Zuidema, red., *Van liberalisten tot instrumentalisten*., Leiden/ Antwerpen, pp. 57-93).

VOORNAAMSTE FEITEN UIT LEVENSLOOP N.G. PIERSON (1839-1909)

1839	geboren in Amsterdam
1845 - 1853	onderwijs aan Franse school in geboorteplaats
1853 - 1855	onderwijs aan Engelse school in Brussel
1855 - 1857	handelsonderwijs in Amsterdam
1855 - 1864	werkzaam in handel te Amsterdam
1862	huwelijk met C.R. Waller
1864 - 1868	leraar staathuishoudkunde en statistiek op handelsschool Amsterdam
1868 - 1885	directeur van De Nederlandsche Bank
1875	eredoctoraat rechtswetenschappen Universiteit van Leiden
1877 - 1885	hoogleraar staathuishoudkunde en statistiek GU Amsterdam
1881	lid Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden
1883	lid afdeling letterkunde KNAW
1885 - 1891	president van De Nederlandsche Bank
1891 - 1894	minister van Financiën in kabinet Tak van Poortvliet
1897 - 1901	minister van Financiën en voorzitter kabinet Pierson-Goeman Borgesius
1901	Grootkruis in de Orde van de Nederlandse Leeuw
1901 - 1909	voorzitter redactie De Economist
1904	eredoctoraat universiteit van Cambridge
1909	7 februari vorming N.G. Piersonfonds ter uitreiking Piersonmedaille
	24 december overlijdt op Gliphoeve te Heemstede

De opzet van dit artikel is als volgt. Allereerst wordt kort het leven en werk van Pierson als econoom en liberaal politicus geschetst. Vervolgens ga ik in op zijn voornaamste politieke aandachtsgebieden en volgt een beknopte beschrijving van de economische theoreticus Pierson. Er wordt afgesloten met een aantal conclusies gericht op de lessen voor het heden uit het verleden met bijzondere aandacht, zoals in Fase,[2] voor het nut van de geschiedenis van het economisch denken.

Leven en werk Pierson in hoofdlijnen

Nicolaas (Klaas) Gerard Pierson wordt op 7 februari 1839 geboren in Amsterdam als zoon van Jan Lodewijk Gregory Pierson (1806-1873) en Ida Oyens (1808-1860). Klaas Pierson stamde uit een Amsterdams geslacht van predikanten en kooplui. Hij overleed op 24 december 1909 te Heemstede op de Gliphoeve, de buitenplaats van zijn zwager H.F. Waller (1831-1919).[B] Daar verbleef hij naar de woorden van C.A. Verrijn Stuart 'graag om rust te zoeken en te vinden'.[3] Deze ontbeerde hij vaak in zijn eigen woonplaats, aanvankelijk Amsterdam en vanaf 1891 Den Haag.

De families Pierson en Waller behoorden tot de hoofdstedelijk elite en de ethische richting van het protestante Reveil binnen de Nederlands Hervormde kerk. De families onderhielden ook nauwe betrekkingen met de vooraanstaande rooms katholieke kringen in de hoofdstad zoals met de koopmanschrijver J.A. Alberdingk Thijm (1820-1889). Hij was een voorman in de cultureel-maatschappelijke emancipatie van zijn geloofsgenoten.[4]

In Amsterdam volgde Pierson lager onderwijs dat hij afrondde in Brussel wegens zijn aanvankelijke voornemen in de zending te gaan werken. Daarvan kwam het niet: hij koos voor de handel.[C] In verband daarmee volgde Pierson in de avonduren handelsonderwijs terwijl hij werkte bij de commissionairs C.J. Bleckman & Co in Amsterdam. In 1859 verbleef hij voor bestudering van de katoenhandel korte tijd in Liverpool om daarna ter voltooiing van zijn vorming handelsreizen te maken naar Noord- en Midden-Amerika, Duitsland en Zwitserland. Daarna ging hij werken in de zaak van zijn vader, koopman in glas, effecten en koloniale waren. Vervolgens werd de jonge Pierson in 1864 firmant van Beckman & Pierson, een vennootschap tot uitoefening van handels- en commissiezaken in katoen en koloniale waren. Dat werk combineerde hij met de studie voor de acte M.O. Staathuishoudkunde die hij in 1865 behaalde. In aansluiting daarop was hij leraar economie op de Eerste Openbare Handelsschool te Amsterdam. Terzelfdertijd stichtte hij samen met G.M. Boissevain en enkele andere Amsterdamse kooplieden de Kas-Vereeniging Amsterdam. Die legde zich toe op kredietverlening in de vorm van discontering van wissels en ander handelspapier naar het voorbeeld van de Londense *joint stock banks*. In 1868 volgde zijn benoeming tot directeur van de Nederlandsche Bank met W.C. Mees als president. Volgens diens biograaf Van de Laar was Mees zeer ingenomen met de benoeming van deze jeugdige econoom.[5] Deze functie zou Pierson tot 1885 vervullen maar was een deeltijdbaan, wat hem ruimschoots tijd bood voor studie en publicistische arbeid. Op grond van zijn publicaties verleende de universiteit van Leiden in 1875, de autodidact Pierson een eredoctoraat in de rechtswetenschappen. Deze academische titel opende voor Pierson de weg tot het hoogleraarsambt dat hem in 1877 werd aangeboden door de kort tevoren gestichte Gemeente Universiteit van Amsterdam. Hier was hij gedurende 1877-1884 onbezoldigd hoogleraar staathuishoudkunde en statistiek. Bij zijn benoeming tot president van de Nederlandsche Bank in 1885, als opvolger van de in december 1884 overleden Mees, legde hij dit ambt echter neer.

Wat zijn wetenschappelijk werk betreft publiceerde hij in 1884 het eerste deel van zijn *Leerboek der staathuishoudkunde* waarvan later nog het tweede deel zou volgen. Die sloegen aan want in 1912 en 1913 verschenen van beide delen nog een door C.A. Verrijn Stuart verzorgde derde druk. Ten behoeve van het middelbaar onderwijs had hij in 1876 al zijn *Grondbeginselen der staathuishoudkunde* gepubliceerd. Hiervan verscheen in 1905 de vijfde herziene druk, teken dat dit schoolboek succesvol was en voorzag in een behoefte. Intussen was hij in 1888 als opvolger van de overleden J.L. de Bruyn Kops toegetreden tot de redactie van *De Economist.* Dit tijdschrift wist hij toen van de ondergang te redden. Pierson zou redactielid blijven tot zijn dood.

Op 20 augustus 1891 treedt Pierson als minister van Financiën toe tot het liberale kabinet Van Tienhoven-Tak van Poortvliet. Als bewindsman

B Schoonbroer Waller was in 1909, na enige tijd werkzaam te zijn geweest als predikant, redacteur van *de Oprechte Haarlemsche Courant.* Hij was de broer van Piersons echtgenote Catherina (Cateau) Rutgera Waller (1837-1913) met wie Pierson in 1862 was getrouwd. Het huwelijk bleef kinderloos.

C Zijn oudere broer Hendrik (1834-1923) werd predikant en de andere broer Allard (1831-1896) werd hoogleraar klassieke archeologie op de Gemeente Universiteit van Amsterdam (GU; thans UvA). Pierson had ook nog drie zussen: Johanna (1830-1913), gehuwd met de predikant N.H. de Graaf, Petronella (1832-1923) die trouwde met de hoogleraar scheikunde op de GU, J.W. Gunning, en Carolina (1836-1895) getrouwd met de kunstschilder H.F.C. ten Kate.

bracht Pierson onder meer een ingrijpende herziening van het Nederlandse belastingstelsel tot stand. Deze introduceerde de vermogensbelasting 1892 en de bedrijfsbelasting 1893. Hiermee kon Pierson zijn vroegere wetenschappelijke inzichten over een optimaal belastingstelsel daadwerkelijk in praktijk brengen en kwam hij terug op zijn eerdere afwijzing van de inkomstenbelasting. In 1894 viel het kabinet op de ontwerp-kieswet van Tak van Poortvliet, maar Piersons belangrijke belastinghervorming was toen een feit. Als ambteloos burger hervatte Pierson in 1894 zijn publicistische arbeid en nam hij nieuwe taken op zich zoals voortzetting van het redacteurschap van *De Economist.* Hierin verschenen in de loop der jaren van zijn hand tal van bijdragen over onder andere het minimumloon en de arbeidsduur, de wenselijkheid van vrijhandel, het instituut vakverenigingen en het woningvraagstuk. Ook verzorgde hij een nieuwe druk van zijn *Leerboek* en recenseerde hij pas verschenen boeken. In 1897 werd Pierson andermaal minister en wel in het door hem geformeerde kabinet Pierson-Goeman Borgesius. Hierin was hij weer minister van Financiën maar bovendien voorzitter van de ministerraad. Dit liberale kabinet met zijn vooruitstrevende sociale wetgeving, zal de geschiedenis ingaan als 'het kabinet der sociale rechtvaardigheid'. Het bracht belangrijke wetten tot stand waarin Piersons hand zichtbaar is. Te noemen zijn de Leerplichtwet, de Ongevallenwet, de Woningwet en de Kinderwetten als nadere uitwerking van het kinderwetje van Van Houten uit 1874. In 1901 maakte dit kabinet na de verkiezingen, plaats voor een ministerie onder leiding van de Anti-Revolutionair Abraham Kuyper. Pierson keerde andermaal terug naar de wetenschap. In de periode 1905-1909 combineert hij dit met het lidmaatschap van de Tweede Kamer voor de Liberale Unie als afgevaardigde van het district Gorinchem.

Piersons economische denkbeelden en de vertaling daarvan naar beleid

Pierson was een actief publicist en schreef over tal van sociaal economische en institutionele vraagstukken.[D] Van de door hem behandelde vraagstukken komen hier wegens hun politieke actualiteit in het bijzonder vier onderwerpen aan de orde. Deze zijn een afspiegeling van Piersons maatschappij- en beleidsvisie als vooruitstrevend liberaal politicus uit het midden.

De muntkwestie

Het voornaamste monetaire probleem in Piersons tijd staat bekend als de muntkwestie. Dit vraagstuk van economische orde lijkt heel verschillend van de huidige monetair-politieke problemen maar bij nadere beschouwing vallen er duidelijke parallellen met het heden aan te wijzen. Dat Pierson veel aandacht schonk aan monetaire en wisselkoersvraagstukken, want daarover ging de muntkwestie, verbaast niet. Als centrale bankier en publicist was hij daar nauw bij betrokken geweest. Vanaf van 1816 regelde de Muntwet ons geldwezen. De zilveren gulden werd toen wettig betaalmiddel en stond in een vaste verhouding tot het goud, belichaamd in het gouden tientje waarvan de metaalinhoud de samenhang met de zilveren munten definieerde. Toen deze vaste waardeverhouding significant van de werkelijke ging afwijken leverde dat problemen op, vooral in het betalingsverkeer dat toen voornamelijk muntgeld gebruikte en nauwelijks andere betaalmiddelen.

De waarde van de betaalmiddelen werd destijds gedicteerd door de prijsverhouding tussen goud en zilver. Met de enorme goudvondsten in Californië halverwege de 19e eeuw werd die verstoord en daalde de goudprijs uitgedrukt in zilver. Ons land had zich tijdig van zijn goudvoorraad kunnen ontdoen en zilver leek toen de beste waarborg als grondslag voor een waardevast muntwezen in het binnenlandse en internationale betalingsverkeer. In 1847 ging Nederland dan ook over op de zilveren standaard omdat de goudvondsten de vaste waardeverhouding tussen goud en zilver ernstig hadden verstoord. Dat werd nog verergerd toen in 1871 het nieuwe Duitse Rijk koos voor de gouden standaard waarmee het zich aansloot bij Groot-Brittannië. Hierdoor werd veel zilver aangeboden, hetgeen gevolgen had voor Nederland dat de vrije aanmunting van zilvergeld opschortte. Hiermee zette voor ons land een standaardloos tijdperk in wat extra onzekerheid voor het handelsverkeer met het buitenland meebracht. Een oplossing werd gevonden in 1875 toen het gouden tientje de nieuwe standaardmunt werd naast zilveren

D Dit heeft zijn neerslag gevonden in de handboeken van Pierson die lange tijd dominant waren in het universitaire economie onderwijs. Dat vond destijds overigens voornamelijk plaats in de faculteiten der rechtsgeleerdheid. Daarnaast was er de praktische vorming in het handelsonderwijs en de praktijk. Piersons artikelen werden na zijn dood door C.A. Verrijn Stuart uitgeven in de vijf delen met verzamelde verspreide geschriften. Belangrijk is verder Piersons briefwisseling met vakgenoten in binnen- en buitenland als bron van kennis omtrent de theoreticus en beleidsman Pierson. Deze bron is op voorbeeldige wijze door Van Maarseveen bezorgd en door de Nederlandsche Bank gepubliceerd. Zie hiervoor J.G.S.J. van Maarseveen, *Briefwisseling van Nicolaas Gerard Pierson 1839-1909,* Amsterdam, 1990; 1992; 1993 en 1994.

munten die voortaan als pasmunt gingen fungeren zonder intrinsieke waarde. Nederland koos daarmee voor het bimetallisme waarvan Pierson reeds lang een uitgesproken voorstander was geweest. Voor de handhaving van de wisselkoers met het buitenland was dit niet probleemloos. Verschillende internationale muntconferenties, waaraan Pierson als regeringsgedelegeerde van Nederlandse zijde deelnam, zochten naar een oplossing. Pierson bepleitte een dubbele standaard maar die kwam er niet. Nederland aanvaarde in 1904 formeel de gouden standaard waarmee het toen feitelijk overstag ging. Intussen had Pierson zijn principiële voorkeur voor de dubbele standaard al lang opgegeven. In zijn artikel *Goudschaarste,* verschenen in *De Gids* van 1894*,* erkende Pierson dat de gouden standaard de meest doelmatige oplossing voor het wisselkoersvraagstuk was.

Het gouddebat van destijds toont een verassende parallelliteit met het wisselkoersdebat uit de laatste decennia van de 20e eeuw, bondig beschreven in Szàsz.[6] Ook toen leidden structurele economische en politieke veranderingen tot aanhoudende economische nevenwichtigheden met wisselkoers onzekerheid wat noodzaakte tot voorstellen voor wisselkoershervorming. In Europa werd de Economische Monetaire Unie of EMU met de euro als gemeenschappelijke munt gelanceerd. Zoals destijds ons land zijn voorkeur voor de dubbele standaard in het internationale overleg moest prijsgeven, zo aanvaardde Nederland in de jaren negentig van de vorige eeuw om geopolitieke redenen bij de toetreding tot de EMU in 1999 een ongunstige instapkoers voor de euro. Ons land incasseerde daarmee, evenals een eeuw eerder door omruil van zilver in goud, een welvaartsverlies omwille van de geopolitieke samenwerking. Is het waar dat 'l' histoire se repète'?

De muntkwestie bracht nog een heel ander economisch probleem aan het licht. Dat draaide om de vraag wat schuilging achter de waargenomen veranderingen in het algemene prijspeil. Dit intrigeerde de econoom Pierson bijzonder. In Groot-Brittannië leefde destijds de opvatting dat de prijsontwikkeling van de edele metalen hiervan de oorzaak was. Pierson sprak in dit verband van '... het Engelse standpunt …' dat hij echter op economisch logische gronden afwees. Om dit theoretisch te rechtvaardigen maakte Pierson een onderscheid tussen prijsveranderingen van zuiver monetaire oorsprong en die welke hun ontstaan vinden bij veranderende vraag- en aanbodcondities in de reële sfeer. Avant la lettre introduceerde hij hiermee het later door de monetaire econoom C. Menger gebruikte subtiele begrippenpaar van innerlijke en uiterlijke geldwaarde. In beginsel laten deze begrippen zich operationaliseren.[7] De Nederlandse monetaire theoreticus uit het interbellum G.M. Verrijn Stuart – hij was in de jaren 1950 SER-voorzitter – omschreef in navolging van Menger een stabiele innerlijke geldwaarde als een toestand van evenwichtige verhouding tussen geldbehoefte en geldaanbod in de volkshuishouding.[8] De uiterlijke geldwaarde betreft in deze zienswijze echter de verhouding tussen geldomloop en de omvang van de goederen en dienstenstroom in het ruilverkeer die uiteindelijk tot uitdrukking komt in het door statistici gemeten algemene prijspeil. Dit is de uitdrukking van de koopkracht van het geld. Monetair beleid kan zich volgens Pierson alleen richten op het eerste, dus de innerlijke geldwaarde. Dit subtiele en abstracte onderscheid in de geldwaarde is thans in onbruik geraakt en nagenoeg vergeten.[E] Niettemin rijst de vraag of dit onderscheid niet nog steeds doelmatig is voor een beoordeling van het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank (ECB) dat vooral lijkt gericht op de uiterlijke geldwaarde. Zou aandacht voor de innerlijke geldwaarde met zijn aandacht voor monetair evenwicht een beoordeling van dat beleid niet wat begrijpelijker en praktisch overtuigender maken? Hoe dit ook zij, Piersons kritische analyse in de muntkwestie illustreert onbedoeld het dilemma van een munteenheid in een gebied zonder centraal politiek gezag zoals thans het geval is in de EMU. Die euro wordt dan ook soms beeldend getypeerd als een munt zonder land[9], een suggestief beeld dat overigens niet zonder politieke lading is.

Een verre voorloper van de EMU is de Latijnse Muntunie uit 1865 die de landen met een zilveren standaard verenigde als front tegen de goudlanden. Belangrijke deelnemers waren Frankrijk, Italië, België en Zwitserland maar ook Griekenland trad later toe. Deze muntunie werd, na een lang sluimerend bestaan van 61 jaar, in 1926 formeel ontbonden.[10] Dat besluit bracht toentertijd nauwelijks merkbare maatschappelijke kosten met zich mee en dus geen ophef. Of dat ook het geval zal zijn bij een op termijn niet geheel denkbeeldige ontbinding van de EMU moet echter worden betwijfeld. Steun voor die opvatting bieden de gebeurtenissen rond de rampzalig verlopen ontmanteling na de beëindiging

E De in verschillende opzichten 20e-eeuwse opvolger van Pierson, J. Zijlstra, heeft in zijn proefschrift getracht het beeld van de stabiele innerlijke geldwaarde als monetair evenwicht nader te preciseren zonder dat overigens empirische inhoud te geven als aangrijpingspunt voor de geldpolitiek. Zie hiervoor: J. Zijlstra*, De omloopssnelheid van het geld en zijn betekenis voor geldwaarde en monetair evenwicht,* Leiden, 1948.

van WOI in 1918 met de gedwongen liquidatie van het Habsburgse Rijk waarvan Oostenrijk als centrale mogendheid de spil vormde. Deze ontmanteling ging automatisch gepaard met de ontvlechting van de monetaire unie van het keizerrijk en de vorming van natiestaten door landen uit de voormalige Donaumonarchie. Die vormden destijds een monetaire unie. Toen landen als Servië, Tsjechië, Oostenrijk en nog enkele andere landen alle zelfstandige en autonome staten werden met een eigen munt als uitdrukking van hun soevereiniteit ontplofte de unie. Interessant historisch detail hierbij is dat de ook toen al vooraanstaande econoom J.A. Schumpeter optrad als de verantwoordelijke minister van Financiën voor de nieuwe republiek Oostenrijk en de noodzakelijke monetaire onderhandelingen. De onder zijn leiding begonnen fiscale en monetaire ontvlechting van de Donaumonarchie was bepaald niet gratis, zoals Stolper overtuigend heeft beschreven.[11]

Bij de huidige ernstig verdeelde EU en EMU komt de gedachte aan een uiteenvallen van de EMU als vanzelf naar boven en daarmee aan de analogie met de rampzalige Oostenrijkse ervaringen uit 1918. Die nopen tot nadenken over de mogelijke lessen uit het verleden. Duidelijk is dat dergelijke belangrijke politieke beslissingen te allen tijden gepaard zullen gaan met hoge economische kosten voor de betrokken landen en aanzienlijk welvaartsverlies. De thans actuele Brexit is daarvan wellicht de eerste voorafschaduwing.

Hervorming belastingstelsel

Onder minister Pierson vond in 1892 en 1893 de meest ingrijpende belastinghervorming plaats die ooit in Nederland aan de orde is geweest. Deze hervorming kwam niet uit de lucht vallen maar vloeide voort uit het naar de maatstaven van die tijd linksgeoriënteerde regeringsprogramma van het liberale kabinet Tak van Poortvliet. Als theoreticus en publicist had Pierson al vanaf het eind van de jaren 1860 een pleidooi tot belastinghervorming gevoerd. Hiermee bevond hij zich, zoals de historisch overzichten in Goedhart[12] en Hofstra[13] laten zien, in het goede gezelschap van belangrijke buitenlandse auteurs over openbare financiën. Velen van hen waren, net als Pierson zelf, het neoklassieke economische gedachtegoed toegedaan. Hierin spelen de grondleggers van grensnuttheorie, de Engelsman W. Stanley Jevons, de Oostenrijker Carl Menger en de in Lausanne docerende Franse econoom Léon Walras, een voorname en vernieuwende analytische rol met het prijsmechanisme als alles bepalende economische spil bij het gelijktrekken van het grensnut.[14] De onafhankelijk van elkaar tussen 1871 en 1874 min of meer gelijktijdig ontwikkelde inzichten van deze drie economische denkers, in de literatuur gewoonlijk aangemerkt als de 'marginal revolution', boden ook een theoretische rechtvaardiging voor de invoering van een enigszins progressieve belastingheffing.[15] In ons land was Pierson een aanhanger van deze nieuwe grensnuttheorie als grondslag van de waarde en prijsleer. De grensnutleer impliceert onder andere dat bij stijgend inkomen het ondervonden extra nut daalt wat betekent dat het belasten van inkomen bij de burger minder zwaar zal wegen naarmate het stijgt. Hiermee aanvaardde Pierson het draagkrachtbeginsel als een van zijn uitgangspunten. Piersons voornaamste politieke medestander bij zijn fiscale herzieningsvoorstellen was de econoom A. van Gijn. Hij zou jaren later, in 1913-1918, als minister van Financiën deel uitmaken van het liberale oorlogskabinet Cort van der Linden. Over deze Van Gijn stelde Pierson in een brief uit 1895 aan zijn voormalige medevennoot, de bankier en financieel publicist G.M. Boissevain, de retorische vraag of deze figuur niet '… onder onze jonge economen onbetwist no. 1 is?'. Maar in 1890 steunde hij Piersons belastingherzieningsplannen.

Pierson publiceerde zijn theoretische bijdragen met inzichten over belastingen en openbare financiën voornamelijk in de tijdschriften *De Gids* en *De Economist.* Daarin toonde hij zich opmerkelijk genoeg lange tijd geen uitgesproken voorstander van een inkomstenbelasting maar dat veranderde door de tijdsomstandigheden in de loop der jaren. Een systematische uitwerking van zijn theoretische opvattingen over belastingen geeft hij in zijn leerboek en die boden de grondslag van zijn ingrijpende belastinghervorming als minister. Piersons uitgangspunt was, dat het bij belastingheffing niet alleen gaat om de verwerving van inkomsten door de overheid maar ook om een zodanige fiscale regelgeving dat die gunstig uitwerkt voor de volkshuishouding als geheel. Leidende beginselen daarbij moeten zijn economische doelmatigheid, maatschappelijke rechtvaardigheid en bevordering van de volkswelvaart. Met het oog daarop verving Piersons wetsvoorstel het onoverzichtelijke stelsel van heffingen, accijnzen en retributies door een logisch opgezet eenvoudiger systeem waarin het draagkrachtbeginsel centraal stond. Krachtig gesteund door zijn politieke geestverwant Van Houten, introduceerde Pierson daarom in 1892 een nieuwe vermogensbelasting en in 1893 een bedrijfsbelasting die onder andere het patentrecht moest vervangen. De vermogensbelasting van Pierson is een belasting op inkomsten uit fi-

nancieel vermogen. Dat was nieuw en verstrekkend omdat tot dan toe alleen de baten uit vermogen in onroerende bezittingen werden belast. De bedrijfsbelasting, de tweede pijler van Piersons belastingherziening, was een heffing op alle inkomsten uit beroep of bedrijf. Inkomsten uit geldelijk vermogen vielen daar in zijn voorstel buiten. Tezamen vormen beide heffingen in feite een gesplitste inkomstenbelasting. Deze nieuwe belastingen zouden het wegvallen van overheidsinkomsten door het vervallen van de oude belastingen voldoende moeten compenseren en dus neutraal zijn voor de begroting. De herziening zou de belastingdruk verschuiven ten gunste van het minder welgestelde deel van de bevolking, omdat de herziening de belasting op eerste levensbehoeften aanzienlijk verminderde. Onder voorbijgaan aan technische details wordt hier volstaan met enkele opmerkingen die voor het huidige politieke debat van belang kunnen zijn.

Kern was dat er een belasting kwam die inkomen belast en consumptieve bestedingen ontziet omdat die de productiviteit minder schaadt en de belastingdruk op lagere inkomens vermindert. De huiseigenaar diende daarom volgens de belastingwet van 1893 voortaan belasting te betalen over zijn bezit en wel omdat de ondervonden woondienst wordt opgevat als inkomen. Dat trok de positie van de eigenaar-bewoner gelijk met die van de huurder. Dit gezichtspunt lokte destijds veel protest uit. Naar analogie van de regel dat in het nieuwe stelsel de kosten van inkomensverwerving aftrekbaar waren, bood Pierson als tegemoetkoming dat rente op hypotheekschulden voortaan in mindering kwam op het inkomen. Dat deze systematiek later zou leiden tot een vermomde subsidie aan huizenbezitters was destijds niet voorzien. Het was een onbedoeld en oneigenlijk gevolg en staat dan ook in onze dagen niet geheel ten onrechte ter discussie. Evenmin was voorzien dat een eeuw later deze belastingsystematiek volstrekt nieuwe economische activiteiten in het leven zou roepen om belastingen te ontgaan of te ontduiken. Maar in Piersons tijd viel dit nog buiten het paradigma van het neoklassieke economische denken, dat thans door sommigen als pervers wordt aangemerkt en daarom als ondoelmatig of onrechtvaardig wordt afgewezen.

Piersons belastinghervorming mocht zijn streven naar een sluitende begroting niet in gevaar brengen. De overtuigde vrijhandelaar en minister Pierson moest daarom een verhoging van de invoerrechten toestaan om de overheidsfinanciën op orde te houden. Ook voor de principiële Pierson heiligde een enkele keer het doel de middelen toen hij zijn vroegere afkeer van een inkomstenbelasting, die volgens Verburg in ons land vanouds een slechte reputatie had, opzijzette.[16] Waar, om Verburg te parafraseren, zoveel politici faalden, wist minister Pierson deze ingrijpende herziening en verbetering van ons belastingstelsel tot stand te brengen. 'Zonder geestdrift brengt niemand grote dingen tot stand, belastinghervorming allerminst' schreef Pierson in 1881 in *De Gids* en geciteerd in Verburg.[17] Pierson had inmiddels begrepen dat een niet volmaakte inkomstenbelasting altijd beter is dan helemaal geen inkomstenbelasting. Van mogelijke fraude bij de aangifte wilde hij in het Kamerdebat echter niets weten omdat hij vertrouwen stelde in de burgerplicht. Thans zouden we die benadering wellicht afdoen als naïef – een kwalificatie die Pierson destijds soms ook wel ten deel viel.

Sociale vraagstukken

In het laatste kwart van de 19e eeuw raakte de economische en sociale ontwikkeling van Nederland in een stroomversnelling. Wat laat, aldus Brugmans, brak ook hier de industriële revolutie door.[18] Die bracht nieuwe sociale problemen mee, waarvoor oplossingen moesten worden gevonden. Het beroemde kinderwetje van Van Houten uit 1874, ter bestrijding en beperking van fabrieksarbeid door jonge kinderen, was de eerste stap op deze weg. Sociale bewogenheid zat Pierson in de genen en had hij van huis uit meegekregen. Deze eigenschap keert dan ook terug in zijn geschriften en beleidsdaden. Ook in zijn eigen kring van vooruitstrevende liberalen leefde het besef dat wettelijke regelingen ter bescherming van de economische zwakkeren geboden waren. Het optreden van het kabinet Pierson-Goeman Borgesius bevestigt dit. Dat kabinet zou, zoals reeds opgemerkt, in de politieke geschiedschrijving getypeerd worden als het kabinet der sociale rechtvaardigheid. Het kenmerkte zich door een reeks belangrijke sociale wetten en maatregelen voor beleidsgebieden waaraan Pierson eerder verschillende publicaties had gewijd. Kern was telkens een streven naar synthese van sociale rechtvaardigheid en economische doelmatigheid.

Een eerste voorbeeld is de Leerplichtwet van 1901. Deze maakte een einde aan het vooral nog op het platteland heersende analfabetisme, hetgeen in de ogen van Pierson ook om maatschappelijke en economische redenen moest worden tegengegaan. Betere scholing zou de arbeidsproductiviteit ten goede komen en daarmee de materiële welvaart van allen in het land in het algemeen. De leerplichtwet bood ook een effectieve ondersteuning bij handha-

ving van het verbod op kinderarbeid en versterkte de handhaving van het oude kinderwetje van Van Houten dat weinig effectief was gebleken. Van eveneens principiële betekenis was de Woningwet van 1901, als tweede voorbeeld. In de ogen van Pierson was ook die regeling van groot belang voor de welvaart en stelde paal en perk aan de particuliere woningbouw met de malafide praktijken van de huisjesmelkers. Die hadden op veel plaatsen geresulteerd in slechte huisvesting en ongezonde leefomstandigheden, wat sociaal-economisch ongewenst was. Ook brachten die praktijken hoge woonlasten mee voor de arbeidende bevolking wat ten koste ging van hun persoonlijke welvaart en die van het land. Het derde voorbeeld is de Ongevallenwet van 1901. Vanouds bestond er in Nederland een verzekeringsbedrijf maar dat werkte nauwelijks voor de arbeiders. De liberalen vonden dit ondoelmatig en boden dan ook een helpende hand om werknemers te beschermen tegen de geldelijke gevolgen van bedrijfsongevallen die willekeurig waren. Aldus ontstond in 1901 de Ongevallenwet. Deze wet van de regering Pierson-Goeman Borgesius was het eerste begin van het sociale wetgevingsbouwwerk in Nederland. Ook hierin had Pierson met zijn kabinet een werkzaam aandeel.

Achteraf bezien vond de voorzichtige liberaal Pierson soms dat hij te veel naar links had gekeken. In de woordkeuze van Van Maarseveen blijft hij echter 'gematigd vooruitstrevend en afkerig van zowel de *laisser-faire* politiek als van te vergaande staatsinterventie'.[19] Piersons geschriften illustreren dit ontegenzeggelijk. Fraaie voorbeelden hiervan bieden zijn theoretische beschouwingen over het vraagstuk van de loonvorming en de arbeidsduur. In een rede uit 1896 legt hij een verband tussen kapitaalvorming, mechanisatie en arbeidsproductiviteit. Hij concludeert dat deze drie verschijnselen mede ten voordele van de werknemers kunnen werken en daarom niet sociaal verwerpelijk zijn, zoals bepaalde kringen, meestal op ideologische gronden, aanvoeren. Een jaar eerder had Pierson dit vraagstuk bezien vanuit het gezichtspunt van een minimumloon met maximering van de werktijd bij de overheid. De uitkomst van die analyse is dat hij voor de overheidssector wettelijk gegarandeerde minimumlonen onwenselijk achtte omdat die de arbeidsvoorwaarden bij een bepaalde groep werknemers zouden begunstigen ten nadele van anderen. Dat zou bovendien ten koste gaan van de belastingbetaler en dus ook van andere werknemers. Interessant is dat deze opvatting een vervolg kreeg in een brief van eind september 1895 aan een oude bekende van hem, zijn leeftijd- en vroegere klasgenoot J. Boissevain.[F] Pierson schreef hem dat men op '… sociaal gebied niet kan experimenteren … maar moet werken met begrippen en abstracties'. Regel daarbij zou moeten zijn een 'maximum van eenvoud, van klaarheid, vermijding van alle phrase'. Deze woorden vertolkten zonder twijfel Piersons wetenschappelijke credo. Opmerkelijk is dat hij hieraan enigszins ironisch toevoegt dat '… een der daar vergaderde statistici, prof. Matyr, hield ons een uur bezig met … onbeduidende zaken in een echt Duitsch wetenschappelijk kleed gestoken'. Pierson schreef deze licht spottende woorden naar aanleiding van een discussie op een bijeenkomst van het Internationaal Instituut voor Statistiek te Bern in september 1895, dat hij bijwoonde als deelnemer. Dat moet, aldus Pierson enigszins cynisch schreef, het '… effect zijn van bier en Sauerkraut'. Hij besluit deze brief serieus met de opmerking dat hij met leedwezen heeft bemerkt zijn correspondent niet te hebben 'bekeerd inzake het minimumloon' waarvan Boissevain kennelijk voorstander was. In een minimumloon kon Pierson echter niets goeds zien. Terug naar onze tijd kan men de vraag stellen of dit niet een zeer terechte zienswijze is. Zeker bij het nu gerealiseerde politieke verlangen naar een minimumjeugdloon, wordt vaak het feit genegeerd dat in een jongerenloon het element 'learning on the job' is begrepen en de betekenis daarvan wisselt in de praktijk aanzienlijk tussen banen. Dat element is ook loon en wel betaling in natura. Maatregelen van minimumloon lijken deze onomstotelijke waarheid binnen de context van de vorming van menselijk kapitaal in het arbeidsproces geheel te miskennen.[20] Overigens kan men zich, afgezien van doelmatigheid, afvragen of een dergelijke wettelijke regeling sociaal rechtvaardig is. Pierson had daar een politieke visie op die aan duidelijkheid niets te wensen over liet. Om over de wenselijkheid van een basisinkomen, dat thans soms in de politiek wordt gepropageerd, of een negatieve inkomstenbelasting die ongeveer op hetzelfde neerkomt, nog maar te zwijgen.[21] Als liberaal in zijn tijd nam Pierson een middenpositie in die overheidsingrijpen in beginsel afwees tenzij dit de volkswelvaart in het algemeen ten goede zou komen en het marktmechanisme te kort schoot.

F J. Boissevain (1836-1914) was een Amsterdamse reder en directeur van de Stoomvaartmaatschappij Nederland. Bij de arbeidsconflicten met de havenarbeiders in de jaren 1890 verzette Boissevain zich krachtig tegen zijn collega-werkgevers in de haven en scheepvaart toen die de vakverenigingen machteloos wilden maken. Hij en zijn medestanders werden daarin gedreven door nobele motieven zoals Ernst Heldring in zijn dagboek noteert.

Statistieken als bron van beleidsinformatie

In zijn leerboeken en andere geschriften maakte Pierson veelvuldig gebruik van statistische gegevens om zijn abstracte betogen concreet toe te lichten. Voorbeelden zijn het beloop van de tarweprijzen in Groot-Brittannië, de woninghuren te Amsterdam in 1883 en 1909, de omvang van de wereldgoudproductie in 1850-1911 of de ontwikkeling van de zilverprijs in dit tijdvak. Ook verschaft hij statistische informatie over de geldomloop in de VS in 1878-1894, de prijzen van uitvoer en invoer in die periode, de lengte van het spoorwegnet of de gemiddelde oogstomvang afgezet tegen het verbruik van voedingsmiddelen. Deze voorbeelden maken duidelijk hoeveel belang Pierson hechtte aan feitelijke informatie voor theorievorming en beleid. Hij vond statistische gegevens van groot belang bij politieke besluitvorming.

Een voorbeeld en analytisch interessant bijproduct van het gouddebat bood Piersons opvatting over indexcijfers om het ontbreken van prijsstabiliteit vast te stellen. Hij kwam in dat verband tot de opmerkelijke conclusie dat samengestelde prijsindexcijfers hiervoor geheel ongeschikt zouden zijn. Hiermee keerde hij zich tegen het algemeen gebruik van prijsindexcijfers als waarnemingsinstrument en de zienswijze van vooraanstaande economen en gezaghebbende statistici als de hiervoor genoemde Jevons of diens land- en tijdgenoot, de mathematisch statisticus en wiskundige econoom, Edgeworth.[G] Hun indexcijfers lieten, zo betoogde Pierson, sinds 1875 een algemene prijsdaling zien. Volgens Pierson verhulde dit beeld echter of de oorzaak hiervan bij goudschaarste dan wel bij een overmatig goederenaanbod moest worden gezocht. Dat laatste was volgens Pierson het geval, en wel als gevolg van technologische ontwikkelingen in de goederensfeer en het vervoerswezen. Pierson ignoreerde echter dat voor de verantwoorde vaststelling van het prijsbeloop de meting ervan van groot belang was. En hiertoe vormden goede samengestelde prijsindexcijfers een belangrijk praktisch hulpmiddel. Indexcijfers verdienen dan ook analytische en empirische aandacht en afschaffing zoals Pierson voorstond zou een verkeerde weg zijn geweest.

Piersons pleidooi in het *Economic Journal* van 1896 en herhaald in zijn leerboek, om af te zien van economische analyses met behulp van samengestelde prijsindexcijfers is daarom paradoxaal. Dit merkwaardige voorstel deed Pierson als reactie op een theoretisch artikel van Jevons over de constructie van indexcijfers. Piersons kritische analyse vond terecht geen weerklank noch navolging in theorie en praktijk. Dat neemt echter niet weg dat Pierson voor de organisatie van de statistiekbeoefening in Nederland een doorslaggevende en belangrijke rol heeft gespeeld.

In 1892 stelde Pierson de Centrale Commissie voor de Statistiek in. Met deze commissie was hij nauw betrokken bij de voorbereiding en oprichting in 1898 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Hiermede nam hij een verdienstelijk initiatief waardoor ons land op dit gebied een pioniersrol heeft kunnen spelen. Sindsdien zijn ambtelijke statistieken, zoals ze in het jargon heten, onmisbaar geworden in het sociaal economisch beleid. Hierbij heeft Pierson zich beijverd de politieke onafhankelijkheid en daarmee de integriteit van de statistische registratie veilig te stellen wat de geloofwaardigheid van de officiële statistieken heeft versterkt en hun rol in de beleidsvoorbereiding vergroot. Dit principe van onafhankelijke statistische registratie lijkt momenteel weer actueel nu het voormalige hoofd van het Griekse statistiekbureau van landverraad wordt beschuldigd omdat hij de door zijn voorgangers actief ondersteunde grootschalige fraude met de Griekse begrotingscijfers aan het licht had gebracht.[22]

Piersons *faux pas* in zijn artikel uit 1896 met betrekking tot de constructie van indexcijfers verbleekt volkomen bij zijn grote inzet voor de statistiek in het algemeen. Immers eigenlijk betrof dit indexcijfer de ontwikkeling van een nieuwe registratiemethode die niets meer of minder is dan een technisch detail. Deze misvatting van Pierson, want veel meer was zijn *faux pas* niet, droeg trouwens wel bij aan zijn internationale naamsbekendheid. Want de baanbrekende monografie van de geldtheoreticus Irving Fisher over indexcijfers begint als pikante binnenkomer met de vermelding van Piersons zienswijze op prijsindexcijfers.[23] Fisher doet dat trouwens zonder ook maar iets af te doen aan de verdiensten van Pierson. Want ook op het gebied van de verzamelende statistiek was hij vooruitstrevend en bepleitte hij een overheidstaak zodra particuliere initiatieven vruchteloos bleven. Hij was een aantal jaren voorzitter van de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS). Tot 2015 was de CCS trouwens de onafhankelijke externe toezichthouder op het CBS.

Pierson als economisch theoreticus

Voor Pierson is de hoofdtaak van de staathuishoud-

G Interessant is dat later ook Keynes zich kritisch uitliet over deze praktijk. Hij laat Pierson in dat verband onvermeld al is hij ongetwijfeld via zijn leermeester Marshall op de hoogte geweest van dit commentaar (J.M. Keynes, *A treatise on money, volume I*, London, 1930).

kunde het opsporen van wetmatigheden langs de weg der redenering. Binnen dit vak of algemene economie, leidt volgens hem alleen de deductieve werkwijze tot dat doel. Deductie is volgens Pierson een kunstterm die staat tegenover inductie. Pierson leefde in een wereld waarin onder de overwegend Duitstalige economen een methodestrijd woedde met als inzet de methode van de deductie *versus* de methode van inductie. Ook in ons land waren in die tijd onder economen sporen van dit weinig vruchtbare academische debat te vinden. De kwestie daarbij was of langs empirische weg, dat wil zeggen via inductie, algemene wetmatigheden konden worden ontdekt.

Aanhangers van de zogeheten 'Historische School' verdedigden dit gezichtspunt. Tegenover hen stonden de aanhangers van de grensnut theorie van Jevons, Menger en Walras maar ook beoefenaren van de economie als de Oostenrijkers E. von Böhm-Bawerk en F. von Wieser of de Engelsman A. Marshall en de reeds vermelde Edgeworth, om in dit verband slechts enkele namen te noemen. Pierson stond geheel in hun analytische traditie en verwierp met klem de zienswijze van de 'Historische School' met het argument dat uit het bijzondere – en dat zijn feiten op de keper beschouwd – logischerwijs niet het algemene kan worden afgeleid. De deductieve werkwijze is in Piersons ogen het bestaansrecht van de economische theorie. Feiten acht hij overigens wel van groot belang bij de toepassing van de theorie. Een aantal van zijn historische studies, zoals die over de economie van het oude Athene of van Hollands welvaart in de zeventiende eeuw en die over de crisis van 1873 in Europa en de VS, laten dat zien. Maar, zo betoogt hij bij herhaling, deze historische bevindingen zijn niet voldoende als noodzakelijke grondslag voor de formulering van algemeen geldende economische inzichten of beleidsadviezen. Echter, en daarin is Pierson ondubbelzinnig, economisch onderzoek verschaft kennis die voor de bevordering van de welvaart moet worden nageleefd, maar geeft niet per se beleidsregels daarvoor. Die vergen aanvullende informatie zoals kennis van instituties, statistische gegevens of inzicht omtrent de voorkeuren van de mensen om wie alles draait. Daarin kan ook een streven naar macht zijn begrepen. Vertaald naar onze dagen betekent deze bevinding dat bepaalde beleidspleidooien niet zonder meer economisch verantwoord zijn al wordt dat soms wel gesuggereerd. Een opvallend voorbeeld uit de talloze die in dit verband genoemd kunnen worden, is het huidige politieke streven naar marktwerking en privatisering. Hier lijkt ideologie sterker dan in historisch besef gewortelde theoretische kennis. Die zou zich rekenschap geven van het feit dat liberale economen als Pierson ook aandacht schonken aan de nadelen van het zuivere winststreven en de tekortkomingen van de markt die niet altijd uitsluitend zaligmakend is. In die situaties propageerde hij daarom overheidsexploitatie met aanvullend beleid. Piersons benadering was niet dogmatisch eenzijdig maar kenmerkte zich door zorgvuldige afweging van voor- en nadelen voor de samenleving met instandhouding van de individuele verantwoordelijkheid. Tegen die achtergrond kan in redelijkheid de vraag gesteld worden of in het huidige debat rond privatisering en marktwerking dat naar evenwicht en harmonie zoekende element niet ontbreekt. Daardoor lijkt de discussie dikwijls vooral gedreven door politiek dogmatisme met een kritiekloze en ouderwetse verering van de zegeningen van de markt alsof die niet zou kunnen falen.

Als econoom genoot Pierson internationale waardering. In een door Pigou[24], Marshalls opvolger als hoogleraar in Cambridge, geredigeerde bundel met opstellen ter herinnering aan Marshall schrijft Keynes over de zeldzame combinatie van talenten die de beoefenaar van de economie moet bezitten. Op zichzelf acht hij dit vak niet bijster moeilijk. Maar om erin te kunnen uitblinken dient men te beschikken over de genoemde zeldzame combinatie van talenten. Marshall bezat die volgens Keynes. Hoewel Keynes en Pierson elkaar nauwelijks persoonlijk gekend hebben is het volstrekt duidelijk, en Piersons loopbaan levert daarvoor het bewijs, dat ook hij voldoet aan deze karakteristiek. Daarom kunnen de gedachten van Pierson nog steeds het economisch beleid inspireren, ook in de totaal andere wereld van nu. Terzijde zij vermeld dat de vriendenbundel met dit befaamde opstel van Keynes, ook de briefwisseling tussen Pierson en Marshall uit 1900 bevat waarin beide geleerden van gedachten wisselen over de Boerenoorlog. Pierson was in die jaren ook de minister-president van Nederland dat grote sympathie voelde met de stamverwante Boeren in Zuid-Afrika, maar de Britten verfoeide.

Conclusie

Pierson was een der groten van ons land en zijn tijd. Hij maakte deel uit van een uitgebreid internationaal netwerk van gezaghebbende tijdgenoten.

Als econoom kreeg Pierson ruimschoots erkenning. Ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag op 7 februari 1909 werd hem een naar hemzelf vernoemde stichting aangeboden. Deze Pierson Stichting beoogt aan een Nederlands econoom die zich wetenschappelijk heeft onderscheiden, de Pierson

Penning uit te reiken. Nog steeds kent deze Stichting eens per drie jaar dit wetenschappelijk eerbetoon toe aan een verdienstelijke Nederlandse econoom en houdt aldus de gedachte aan N.G. Pierson levend.

Als politicus heeft Pierson veel tot stand kunnen brengen. Zijn verdienste daarbij is geweest dat hij de tijdsomstandigheden scherp aanvoelde en erop insprong. Zijn leidraad daarbij was het algemeen belang en niet persoonlijke eer en aandacht of politieke beeldvorming laat staan ijdelheid

Als liberaal – in de 19e eeuw kende het liberalisme in ons land drie verschillende stromingen –, behoorde Pierson tot de middengroep. Hij wees de anticonfessionele houding van sommige andere liberalen beslist af en was ook geen dogmatisch voorstander van neutraal onderwijs, wat een belangrijk politiek strijdpunt was in zijn tijd. Minder vooruitstrevend was hij echter in de sociale kwestie waarin hij doelmatigheid vooropstelde. De oplossing zag hij daarom vooral in vergroting van de productie en in initiatieven van de arbeiders en belanghebbenden zelf.

Als persoon was Pierson een bescheiden man, ietwat verlegen, vriendelijk en mild in de omgang, medelevend behulpzaam voor zijn medemens maar niet vrij van een zekere goedgelovige naïviteit. De Utrechtse hoogleraar d'Aulnis de Bourouill[25] schetste hem in een levensbericht als een fijngevoelige man en geleerde met een grote werk- en daadkracht. C.A. Verrijn Stuart[26] vermeldt dit eveneens maar noemt ook zijn geest van gemoedelijke vroomheid en blijmoedig vertrouwen en tekent hem als een weinig militante natuur die niet zocht naar wapenen maar naar licht. Zijn enorme werkkracht kwam hem als minister op een klein departement met een bescheiden ambtenarenapparaat zeer van pas.

Bij Pierson volgde beleid niet alleen uit cijfermatige informatie maar ook uit een combinatie van feitelijke gegevens en intuïtieve kennis met het vermogen het ijzer te smeden als het heet was zoals zijn geslaagde belastinghervorming illustreert. Maar Pierson verschafte ook tijdig de intellectuele brandstof voor het smidsvuur. Hierdoor was hij een effectief bestuurder die veel tot stand kon brengen wars van politiek opportunisme maar geleid door duidelijke beginselen. Ook in dat opzicht was Pierson een voorbeeldig politicus en mens.

Het staat buiten twijfel dat Pierson de belangrijkste Nederlandse econoom van de 19e eeuw was en tegelijkertijd een staatsman van formaat. Het is daarom jammer dat de biografie door Van Maarseveen, die de eerste helft van Piersons leven beschrijft, geen vervolg heeft gekregen. Dit lot deelt Pierson trouwens met dat van de voornaamste Nederlandse econoom uit de 20e eeuw: Nobelprijswinnaar J. Tinbergen die een soortgelijk lot is beschoren en eveneens maar een halve levensbeschrijving heeft gekregen. Ook hem is tot dusver geen volwaardige biografie gegund.

Prof. dr. M.M.G. (Martin) Fase was tot 2002 onderdirecteur van de Nederlandsche Bank en verantwoordelijk voor wetenschappelijk onderzoek dat mede de econometrische modelbouw omvatte. Sinds 2002 is hij emeritus-hoogleraar monetaire economie op de UvA. In 1996 ontving hij de Piersonpenning voor zijn wetenschappelijk werk in de economie. Van zijn hand verscheen een groot aantal wetenschappelijke publicaties.

Eindnoten

1) M.W. Holtrop, 'Een terugblik op Mr. N.G. Pierson', *De Economist* vol. 126, 1978, p. 454.
2) M.M.G. Fase, 'Investeer in geschiedenis van het economisch denken', *Me Judice,* 18 maart 2016.
3) C.A. Verrijn Stuart, 'Levensbericht van Mr. Nicolaas Gerard Pierson 7 Februari 1839-24 December 1909', *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde,* 1911, pp. 26-80.
4) M. van der Plas, *Vader Thijm: biografie van een koopmanschrijver*, Amsterdam, 1995.
5) H.J.M. van de Laar, *Opperbankier en wetenschapsman Willem Cornelis Mees 1813-1884*, Den Haag, 1978.
6) A. Szàsz, *The road to European Monetary Union*, Londen, 1999.
7) M.M.G. Fase, 'Pierson over indexcijfers en prijsstabiliteit' in: J.F.E. Bläsing en H.H. Vleesenbeek, red., *Van Amsterdam naar Tilburg en toch weer terug*, Leiden /Antwerpen, 1992, pp. 51-73; M.M.G. Fase en C.F. Folkertsma, 'Measuring inflation: testing Carl Menger's concept of the inner value of money', *Kredit und Kapital* vol. 34, 2001, pp. 197-222.
8) G.M. Verrijn Stuart, *Geld en crediet,* achtste herziene druk., Den Haag, 1953.
9) A. Szàsz, 'Munt zonder staat', in: S.C.W. Eijffinger, H.G. van Gemert en G.P.L. van Roij, red., *Intermediair tussen wetenschap en onderwijs*, Tilburg, 2004, pp. 140-151.
10) S. Posthuma, 'De Latijnsche Muntunie: 1 januari 1866-31 december 1926', *Economisch Statistische Berichten* vol. 12, nr. 594, 18 mei 1927, pp. 449-451; W. Duisenberg, 'From Latin monetary Union to European monetary union' in: M.M.G. Fase, G.D. Feldman en M. Pohl, red., *How to write the history of a bank*, Aldershot, 1995, pp. 1-10.
11) W.F. Stolper, *Joseph Alois Schumpeter. The public life of a private man*, Princeton, 1994.
12) C. Goedhart, *Hoofdlijnen van de leer der openbare financiën,* 3e druk, Leiden, 1975.
13) H.J. Hofstra, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht,* 8e druk, Deventer, 2002.

14) Vergelijk H. Landreth en D.C. Colander, *History of economic thought,* Boston, 1994; en J.A. Schumpeter, *History of economic analysis*, New York, 1954.
15) Een belangwekkende originele mathematische onderbouwing hiervoor bood het Amsterdamse proefschrift van A.J. Cohen Stuart *Bijdrage tot de theorie der progressieve inkomstenbelasting*, Den Haag, 1889.
16) J. Verburg, 'Een gespitste inkomstenbelasting. De vermogens- en inkomstenbelastingen van Minister Pierson', in: J. Th. De Smidt, red., *Fiscaliteit in Nederland*, Deventer, 1987, pp. 137-159.
17) Ibidem.
18) I.J. Brugmans, *Paardenkracht en mensenmacht: sociaal-economische geschiedenis van Nederland 1795-1940*, Den Haag, 1961.
19) J.G.S.J. van Maarseveen, *Briefwisseling van Nicolaas Gerard Pierson 1839-1909. Deel I 1851-1884*, Amsterdam, 1990, p. 54.
20) M.M.G. Fase, 'On the estimation of lifetime income', *Journal of the American Statistical Association* vol. 66, 1971, pp. 686-692; M.M.G. Fase, 'The distribution of lifetime earnings: a problem of inter-temporal aggregation', *Statistica Neerlandica* vol. 26, 1972, pp. 103-111.
21) M.M.G. Fase, 'Belastinguitkeringen en inspanningseffect', *Maandschrift Economie* vol. 35, 1971, pp. 469-478.
22) Bericht in de *Volkskrant* van 4 augustus 2016 op pagina 27 onder de kop: 'Ontdekker Grieks fraude vervolgd'.
23) I. Fisher, *The making of index number*, Boston, 1922.
24) A.C. Pigou, red., *Memorials of Alfred Marshall*, London, 1925.
25) J.D. Aulnis de Bourouill, 'Levensbericht van Nicolaas Gerard Pierson', *Jaarboek van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen 1911*, Amsterdam, 1911, pp. 15-50.
26) C.A. Verrijn Stuart, 'Levensbericht van Mr. Nicolaas Gerard Pierson 7 Februari 1839-24 December 1909'.